

Suldaan Said Ahmed vas ym.

Lakialoite laiksi rikoslain 12 luvun muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Aloitteessa esitetään rikoslain maanpetosrikoksia koskevaan 12 lukuun uutta 9 a §:ää. Pykälässä säädettäisiin rangaistavaksi *informaatiovaikuttaminen vieraan valtion hyväksi*. Tekoon syyllistyisi se, joka vieraan valtion viranomaisen toimeksiannosta tai puolesta vierasta valtiota hyödyttääkseen tai Suomea vahingoittaakseen pyrkii vaikuttamaan tai heikentämään luottamusta valtiolliseen päätöksentekoon, viranomaistoimintaan, yhteiskunnan toimintakykyyn tai maanpuolustukseen levittämällä ilmeisen perättömiä tai harhaanjohtavia tietoja yhteiskunnallisesta päätöksenteosta, suomalaisen yhteiskunnan tilasta, Suomen maanpuolustuksesta, Suomen viranomaisen toiminnasta tai muusta Suomen turvallisuuteen vaikuttavasta seikasta.

PERUSTELUT

Hybridi- ja informaatiovaikuttaminen muuttuvassa turvallisuusympäristössä

Lokakuussa 2020 annetussa valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa arvioidaan hybridivaikuttamisen lisääntyneen ja monimuotoistuneen, minkä takia siitä on tullut aiempaa suurempi turvallisuusuhka. Hybridivaikuttamisessa valtiollinen tai muu ulkoinen toimija pyrkii vaikuttamaan samanaikaisesti tai jatkumona, suunnitelmallisesti ja eri keinoja käyttäen kohteen haavoittuvuuksiin omien tavoitteidensa saavuttamiseksi. Keinovalikoima on laaja, ja siihen kuuluu muun muassa poliittisia, diplomaattisia, taloudellisia ja sotilaallisia keinoja sekä informaatio- ja kybervaikuttamista. Vaikuttaminen on vahingollista, ja sitä pyritään tekemään niin, että se on kiistettävissä. Valtiotoimijat käyttävät usein hybridivaikuttamisessa kolmansia toimijoita. Yhteiskunnallisen keskustelun tarkoitushakuinen vääristely ja esimerkiksi poliittisesti motivoitunut historian uudelleentulkinta on yleistä disinformaatio- ja vaikuttamiskampanjoissa. Informaatiovaikuttamiseen voi liittyä myös esimerkiksi väärennettyä materiaalia, jolla pyritään uskottavaan vaikutelmaan ja jonka levittämällä pyritään harhauttamaan, vaikuttamaan mielipiteisiin tai esimerkiksi horjuttamaan jonkin toimijan luotettavuutta.

Informaatiovaikuttamisen uhkaa ja vaikuttavuutta on aiemmin pidetty suhteellisen vähäisenä Suomen kaltaisessa korkean koulutustason maassa. Avoimessa, moniäänisessä yhteiskunnassa, mediakentän sirpaloituessa ja verkon tarjotessa uudentyyppisiä alustoja uskottavana pidetyn harhaanjohtavan tai väärennetyn tiedon levittämiseen liittyy kuitenkin uudenlaisia uhkia. Vapaa tiedonvälitys on vahvuus, mutta myös keino pyrkiä vaikuttamaan. Kriisien aikana informaatiovai-

Lakialoite LA 26/2022 vp

kuttaminen lisääntyy, ja esimerkiksi sosiaalisessa mediassa ja muualla verkossa tiedon luotettavuuden ja uskottavuuden arvioiminen käy yhä vaikeammaksi.

Kuten huhtikuussa 2022 annetussa turvallisuusympäristön muutosta koskevassa valtioneuvoston ajankohtaisselonteossa todetaan, Suomen ja Euroopan turvallisuus- ja toimintaympäristössä on tapahtunut perustavanlaatuinen muutos Venäjän hyökättyä Ukrainaan helmikuussa 2022. Venäjän käynnistämä sota vaarantaa koko Euroopan turvallisuuden ja vakauden. Venäjän julkilausuttuna tavoitteena on muuttaa Euroopan turvallisuusjärjestystä.

Venäjän hyökkäykseen valmistautumista edelsi Krimin laittoman Venäjään liittämisen ja vuosia jatkuneen peitellyn sotilaallisen voimankäytön lisäksi hybridivaikuttaminen. Venäjä pohjusti hyökkäystään myös pitkäaikaisella Ukrainan ja lännen vastaisella informaatiovaikuttamisella. Tavoitteena oli muokata yleistä mielipidettä uhkakuvin ja historiallispoliittisin viestein.

Venäjän Ukrainassa aloittama sota vaikuttaa Euroopan ja Suomen turvallisuuteen sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Venäjä on ilmoittanut lisänneensä Suomen ja kaikki muut EU-maat niin sanotulle epäystävällisten valtioiden listalle. Venäjän hyökkäys Ukrainaan vaikuttaa Suomen ja Venäjän kahdenvälisiin suhteisiin laaja-alaisesti. Turvallisuusympäristön muuttumisen myötä Suomi varautuu poikkeuksellisten, laaja-alaisen ja monitahoisten hybridivaikuttamisen keinojen kohteeksi joutumiseen. Suomessa vilkastunut turvallisuuspoliittinen keskustelu näkyy todennäköisesti Venäjän vaikuttamisyrittäksinä. On myös todennäköistä, että kyber- ja informaatiooperaatiot Suomea vastaan lisääntyvät lähitulevaisuudessa. Venäjä pyrkii ohjaamaan mielipiteen muodostamista kotimaassa ja ulkomailla sekä luo narratiivia toimiansa oikeuttamiseksi.

Suojelupoliisin mukaan Suomeen kohdistuu jatkuvaa ja laaja-alaista vieraiden valtioiden tiedustelua, joka on hyvin resursoitua ja luonteeltaan pitkäkestoista. Kiristynyt turvallisuuspoliittinen tilanne ja suurvaltasuhteiden jännitteet todennäköisesti voimistavat tiedustelua. Tiedonhankinnan lisäksi osa Suomea vastaan tiedustelua kohdistavista maista pyrkii vaikuttamaan suomalaiseen poliittiseen päätöksentekoon ja kansalaismielipiteeseen.

Tiedusteluorganisaatiot pyrkivät myös hankkimaan avustajikseen henkilöitä, joiden avulla yritetään vaikuttaa suoraan tai välillisesti poliittiseen päätöksentekoon ja yleiseen mielipiteeseen.

Epädemokraattisissa valtioissa, kuten Venäjällä, tiedustelupalveluilla on hyvin merkittävä rooli muihin valtioihin vaikuttamisessa. Tyypillisesti ne yrittävät luoda kohdemaassa eripuraisuutta, heikentää vastarintaa ja valmistaa maaperää valtiolliselle vaikuttamiselle. Suojelupoliisi pitää Venäjän laaja-alaista vaikuttamista keskeisenä kansallisen turvallisuuden uhkana. Koko suomalaisen yhteiskunnan on syytä varautua erilaisiin toimiin, joilla Venäjä haluaa vaikuttaa Suomen päätöksentekoon. Keskeistä on turvata se, että avointa keskustelua voidaan käydä ilman pelkoa, sekä varmistaa, että ulkopuoliset eivät pääse vaikuttamaan Suomen ratkaisuihin.

Maanpetosrikoksia koskeva sääntely

Rikoslain 12 luvun maanpetosrikoksissa on kyse valtion ulkoisen turvallisuuden vaarantamisesta. Maanpetosrikoksia koskeva lainsäädäntö kuuluu itsenäisen valtion tunnusmerkkeihin, ja sillä pyritään turvaamaan valtion itsenäisyys, ulkoinen turvallisuus ja kansainvälinen asema.

Lakialoite LA 26/2022 vp

Rikoslain 12 luvussa on säädetty rangaistavaksi Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantaminen (RL 12:1), sotaan yllyttäminen (RL 2), varsinainen sodan, aseellisen selkkauksen tai miehityksen aikana tai sellaisen välittömästi uhatessa tapahtuva maanpetosrikos (RL 12:3) ja sen törkeä tekemuoto (RL 12:4), vakoilu (RL 12:5) ja sen törkeä tekemuoto (RL 12:6), turvallisuussalaisuuden paljastaminen (RL 12:7) ja sen tuottamuksellinen muoto (RL 12:8), luvaton tiedustelutoiminta (RL 12:9), puolueettomuusmääräysten rikkominen (RL 12:10) sekä luvussa säädetyn rikoksen tekemiseksi tapahtuva maanpetoksellinen yhteydenpito (RL 12:11).

Sellaista vieraan valtion vaikutuksesta tapahtuvaa informaatiovaikuttamista, jossa ilmeisen perättömällä tai harhaanjohtavilla tiedoilla pyritään vaikuttamaan kotimaiseen päätöksentekoon, ei nykyisin ole erikseen kriminalisoitu. Tämän kaltainen toiminta on kriminalisoitu esimerkiksi Tanskassa, jossa informaatiovaikuttamisen potentiaaliset vahinkovaikutukset maan suojatun geopoliittisen aseman johdosta ovat olennaisesti vähäisemmät kuin Suomessa.

Sananvapaus ja poliittinen keskustelu

Perustuslain 12 §:ssä ja keskeisissä kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa turvattu sananvapaus on perustavanlaatuisen perus- ja ihmisoikeus sekä kansanvaltaisen yhteiskunnan kulmakivi.

Sananvapauden keskeisenä tarkoituksena on taata kansanvaltaisen yhteiskunnan edellytyksenä oleva vapaa mielipiteenmuodostus, avoin julkinen keskustelu, joukkotiedotuksen vapaa kehitys ja moniarvoisuus sekä mahdollisuus vallankäytön julkiseen kritiikkiin (HE 309/1993 vp, s. 56). Ydinajatukseltaan sananvapaus on poliittinen perusoikeus, joka turvaa edellytykset kansanvaltaisen yhteiskunnan perusteisiin kuuluvalla vapaalle tiedonvälitykselle sekä kaikille avoimelle, vapaalle ja julkiselle kansalaiskeskustelulle. Tiedonvälitys ja julkinen keskustelu ovat demokraattisen päätöksentekomenettelyn olennaisia osia ja vallankäytön kansanvaltaisen valvonnan välineitä. Sananvapaus turvaa jokaisen oikeutta osallistua ja vaikuttaa häntä itseään ja yhteiskuntaa koskevaan päätöksentekoon sekä oikeutta arvostella ja valvoa vallankäyttöä. Näiden oikeuksien toteutuminen käytännössä edellyttää turvaa jokaisen mielipiteenvapaudelle sekä laajaa ilmaisuvapautta, joka suojaa tiedonvälitystä, erilaisten mielipiteiden esittämistä ja vallankäytön ankaraakin kritiikkiä.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännössä on niin ikään korostettu sananvapauden keskeistä merkitystä demokraattiselle yhteiskunnalle. Tuomioistuin on todennut poliittisen keskustelun vapauden kuuluvan demokraattisen yhteiskunnan käsitteelliseen ytimeen ja pitänyt tärkeänä, että jokaisella on oikeus osallistua demokraattiselle yhteiskunnalle ominaiseen ajatusten ja mielipiteiden vaihtoon ja että vallankäyttöä voidaan vapaasti arvostella.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan 2 kohdassa säädetään nimenomaisesti sananvapauden rajoista ja hyväksytyistä rajoituksista. Koska sananvapauden käyttöön liittyy velvollisuuksia ja vastuuta, se voidaan säännöksen mukaan asettaa sellaisten muodollisuuksien, ehtojen, rajoitusten ja rangaistusten alaiseksi, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa esimerkiksi kansallisen turvallisuuden, alueellisen koskemattomuuden tai yleisen turvallisuuden vuoksi. Sananvapauden hyväksytyistä rajoituksista säädetään vastaavasti kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 19 artiklan 3 kohdassa, jonka mukaan sananvapauden käyttö merkitsee erityisiä velvollisuuksia ja erityistä vastuuta, minkä

Lakialoite LA 26/2022 vp

tähden se voidaan saattaa tiettyjen rajoitusten alaiseksi, mutta näiden tulee olla laissa säädettyjä ja sellaisia, jotka ovat välttämättömiä esimerkiksi valtion turvallisuuden tai yleisen järjestyksen suojelemiseksi.

Uusi rangaistussäännös

Esitetyllä uudella rangaistussäännöksellä ei puututtaisi tavanomaiseen poliittiseen puheeseen tai keskusteluun, joka nauttii korostunutta sananvapauden suojaa ja jota voidaan rajoittaa vain pakottavin perustein. Kriittinen ja moniääninen yhteiskunnallinen keskustelu myös vaikeista tai sensitiivisistä kysymyksistä ja esimerkiksi turvallisuuspoliittisista ratkaisuista on keskeistä kansanvaltaisessa yhteiskunnassa. Sen sijaan vieraiden valtioiden vihamielisiä vaikuttamisyrityksiä on torjuttava ja niitä vastaan varauduttava itsenäisessä, täysivaltaisessa tasavallassa myös rikosoikeudellisen lainsäädännön keinoin.

Esitetyn säännöksen soveltamiskynnys olisi korkea, ja esitetty rikosnimike koskisi kaikkein räikeimpiä informaatiovaikuttamisen muotoja, joissa olisi osoitettavissa liityntä vieraan valtion vihamieliseen vaikuttamispyrkimykseen ja joissa tahallisesti levitettäisiin ilmeisen perättömiä tai harhaanjohtavia tietoja Suomen vahingoittamiseksi tai vieraan valtion hyödyttämiseksi.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

rikoslain 12 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään rikoslain (39/1889) 12 lukuun uusi 9 a § seuraavasti:

12 luku

Maanpetosrikoksista

9 a §

Informaatiovaikuttaminen vieraan valtion hyväksi

Joka vieraan valtion viranomaisen toimeksiannosta tai puolesta vierasta valtiota hyödyttääkseen tai Suomea vahingoittaakseen pyrkii vaikuttamaan tai heikentämään luottamusta valtiolliseen päätöksentekoon, viranomaistoimintaan, yhteiskunnan toimintakykyyn tai maanpuolustukseen levittämällä ilmeisen perättömiä tai harhaanjohtavia tietoja yhteiskunnallisesta päätöksenteosta, suomalaisen yhteiskunnan tilasta, Suomen maanpuolustuksesta, Suomen viranomaisten toi-

Lakialoite LA 26/2022 vp

minnasta tai muusta Suomen turvallisuuteen vaikuttavasta seikasta, on tuomittava *informaatio-vaikuttamisesta vieraan valtion hyväksi* sakkoon tai vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____ .

Helsingissä 13.5.2022

Suldaan Said Ahmed vas
Jari Kinnunen kok